

MUSTAFA KEMAL ATATÜRK'ÜN BATILILAŞMA HAKKINDAKİ DÜŞÜNCELERİ

The Thoughts Of Mustafa Kemal Atatürk About Westernization

Mesut ERŞAN*

ÖZET

Osmanlı Devletinin son iki yüz yıllık döneminde devleti kurtarma çabaları içinde en dikkat çekici fikir akımı “batıcılık” olmuştur. Özellikle Cumhuriyetin laboratuvarı olarak görülen Meşrutiyet devri fikir tartışmaları ortamında yetişen Mustafa Kemal Atatürk'te batılılaşma fikri, Türkiye Cumhuriyetinin kurulmasından itibaren çağdaşlaşmanın, çağdaş bir devlet ve toplum olmanın temelini oluşturmuştur. Öncelikli hedef olan Anadolu'nun işgalden kurtarılması sonrasında ve Lozan'da bir barış antlaşmasının imzalanması ile birlikte, süratle inkılaplara girişilmiş, yeni devletin batılı anlamda modern, çağdaş bir devlet olması için İmparatorluktan intikal eden bütün kurumlar terk edilerek yerlerine çağdaş kurumlar oluşturulmuştur. Bu amaçla gerçekleştirilen devrimlerin hepsi Türk toplumunu batı toplumları gibi çağdaş ve modern bir toplum haline getirmeyi amaçlamaktaydı. Bu devrim hareketleri içinde temel hareket noktası ise hemen daima Batılılaşma fikri olmuştur. Ancak Mustafa Kemal, pek çok reformcudan farklı olarak salt bir modernleşmeden ziyade, toplumun ve devletin yapısında temelden değişikliklerin zorunlu olduğuna inanmış, “kültür” ve “medeniyet” tartışmalarını bir yana bırakarak batı medeniyetinin bir bütün olarak alınmasından yana olmuştur.

Anahtar Kelimeler: Atatürk, Batılılaşma, Çağdaşlaşma.

ABSTRACT

The most striking one among the attempts aiming at the recovery of the Ottoman Empire in the last two centuries is that of the idea of “westernization”. The idea of westernization adopted by M. Kemal Atatürk, in particular, who was brought up in an invirenmont of intellectual

---

* Yard.Doç.Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, ESKİŞEHİR.

discussions of the Second Constitutional Era, sometimes regarded as the laboratory of the Republican Era, constituted, starting from the establishment of the Turkish Republic, the basis of the attempts of modernization and of creating a modern state and a society. The first steps to be taken to this end were the expulsion of the occupants from the country and to sign a permanent peace treaty in Lausanne. Soon afterwards, new revolutions were undertaken hastily and, in order to modernize the state, the old institutions inherited from the Ottoman Empire were replaced by contemporary bodies and organizations. All the revolutions undertaken in this direction intended to transform the Turkish society and create a modern society on the model of Western equivalents. The driving force behind, however, has always been the idea of westernization. Mustafa Kemal differed from many other reformers in the sense that he conceived the idea of modernization as the radical transformation of the state and society and believed that the western culture, putting aside all the debates over the concept of civilization, should be adopted as whole.

Key Words: Atatürk, Westernization, Modernization.

***

Giriş

Garp, Batı, Garplılaşma, Batılılaşma, Osmanlı Devleti'nin zayıflamaya başlamasıyla 18.yy.dan itibaren gündemimize giren siyasi kavramlardır.¹ Esas itibariyle Batılılaşma fikri Osmanlı Devleti'nin son dönemlerinde "Batıcılık" adıyla daha kategorik ve daha işlevsel bir nitelik kazanmıştır. Batılılaşma bir hayat-memat meselesi olarak algılanmış², bir çok Osmanlı aydını bu fikre inanarak, batılılaşma düşüncesinin bazen ılımlı, bazen aşırı temsilcileri olmuşlardır.³ Çok boyutluluğuna rağmen genel bir tanımını yapmak gerekirse Osmanlı döneminde ve Cumhuriyet Türkiye'sinde Batılılaşma'dan asıl anlaşılması gereken şey, batı medeniyetine, ortak ve üstün medeniyete yönelmedir. Batılılaşma ile medenî olmak, asrî olmak anlaşılmalıdır. Batılılaşma toplum hayatında ve devlet yapısında modernleşmedir, zihniyette ve düşüncede modernleşmedir.(Eroğlu, 1982: 467). Batıcılık fikrine inanan Osmanlı aydınlarının önemli bir kısmının

¹ Buna, Modernleşme, Muasırlaşma, Çağdaşlaşma, Avrupalılaşma kavramlarını da eklersek bir kavram karmaşası içinde bulunduğu açıktır. Diğer yandan "Küreselleşme" kavramını da bu bağlamda değerlendirmek gerekir.

² Örneğin, Ahmet Muhtar 1912'de "Ya garplılaşırız ya mahvoluruz" demişti.(Lewis, 1984, 235)

³ Abdullah Cevdet, Kılıçzade Hakkı, Rıza Tevfik, Celal Nuri, Ahmet Muhtar batıcıların önde gelenlerindendi.(Akşin, 2001:74); Özellikle aşırı batıcı olarak bilinen Abdullah Cevdet'e göre " Bir ikinci medeniyet yoktur, medeniyet Avrupa medeniyetidir, bunu güllü ile diken ile isticlâs etmek mecburidir" (Lewis, 1984: 235)

özlemindeki batı uygarlığı, düşünülebiyecek uygarlıkların en mükemmelidir. Batı uygarlığı sadece tarihte eşi görülmedik maddi ilerlemelerin, başarıların uygarlığı değil; bütünüyle uygarlık tarihinde kendine özgü olan; yaşayışta, düşünüşte ve sanatta başka uygarlıklardan tümüyle farklı olan bir uygarlıktır(Berkes, 1978: 409). Diğer yandan “ batı” kavramı bir coğrafî kavram değildir. Batı bir zihniyettir, çağdaş medeniyettir. Bütün insanlığın ortak malıdır(Eroğlu, 1982:466)

Öte yandan “Osmanlı Devleti’nde iki yüzyıldan fazla bir geçmişi olan batılılaşma hareketinin üç evreden geçtiği görülür. Birinci evrede dıştan gelen saldırıları önlemek kaygısı hakimdir. Onun için bu dönemde yalnızca askerliği içine alan bir yenilik görülür. İkinci evre Tanzimat’la başlar. Bu dönemde yenilik bütün öteki toplumsal kurumlara yayılır. Yalnız doğu-batı ikiliğini korumak şartıyla Cumhuriyetle başlayan üçüncü evrede ise kesin bir kararla ikiliğe son verilerek yalnız batı yoluna gidilir”(Gazimihal, 1998: 97).

Batılılaşma konusunda Osmanlı mirasından yeni Cumhuriyete önemli aktarımlar yapıldığı bir vakıadır. Bugün Türkiye Cumhuriyeti, temel dinamiği “batılılaşma” olan ve Mustafa Kemal Atatürk tarafından gerçekleştirilen bir medeniyet projesinin ürünüdür. O’nun batıcıların fikirlerinden etkilendiği ve topyekün bir batılılaşmadan yana olduğu açıktır.⁴

Atatürk’te Batılılaşma Fikri ve Uygulamaları

Osmanlı son dönem aydınlarının etkisinin yanında, Mustafa Kemal Atatürk’ün batılılaşma konusundaki düşüncelerinde Ziya Gökalp’in ayrı bir yeri ve önemi vardır. Ziya Gökalp her ne kadar hars-medeniyet ayrımı yapmış olsa da ateşli bir batıcı olduğu aşikardır. Gökalp 1922’de Yeni Gün gazetesindeki makalelerinde Batı medeniyetini kabule mecbur olduğumuzu belirterek şöyle diyordu: “*Kabul etmediğimiz takdirde Garp devletlerinin esiri olacağız. Garp Medeniyetine hakim olmak yahut garp devletlerine mahkum olmak, bu iki şıktan birini kabul mecburiyetindeyiz. Bugün artık şu hakikat anlaşılıştı: Avrupa’ya karşı hürriyetimizi ve istiklalimizi müdafaa edebilmek için Avrupa Medeniyetini iğtinam etmemiz lazımdır. Avrupa medeniyeti müspet ilimlerden ve sınavi tekniklerden, içtimaî teşkilatlardan ibarettir.*”

⁴ Batıcıların programı olarak da bilinen ve 1912 yılında İctihat dergisinde yayınlanan “Pek Uyanık Bir Uykü” adlı makalede serdedilen şu görüşlerin önemli bir kısmı Cumhuriyet devrinde hayata geçirilmiştir.: “Fes kaldırılacak ve yeni bir başlık kabul edilecek, tekkeler ve zaviyeler kaldırılarak gelirleri eğitim bütçesine eklenecek,sarıkcübbe vs. giymek hakkı yalnız din adamlarına verilecek yaşlılar için amelî okullar açılacak, arazi ve Evkaf kanunlarından başlanarak bütün kanunlar ıslah edilecekti.”(Safa, 1996:51-55)

Mustafa Kemal'in 1924 Şubatında söylediği şu sözler onun batı medeniyeti hakkındaki stratejisini açıklar: "*Medeniyete girmek arzu edip de Garp'a teveccüh etmemiş devlet hangisidir?*"⁵ Bu inançla Mustafa Kemal, Batı emperyalizmine karşı verdiği mücadelenin ardından çağdaş uygarlığa sahip çıkma yolunda batı bilimine, batı düşüncesine yönelmekte sakınca görmemiştir. "Zira batı medeniyetinin temelini, bilime gelişme imkanı veren "rasyonel düşünce" ile bilim zihniyeti, bilimin pratik hayata uygulanmasından meydana gelen ve insanoğlunu tabiata hakim olmak ve onu ekonomik refahını sağlamak imkanını veren "teknoloji", her türlü medeniyetin yaratıcısı olan insanın temel hak ve hürriyetlerini güvence altına alan " hukuk anlayışı" ve insan mutluluğunu sağlayan özgürlüğe dayalı "rasyonel devlet yönetimi" oluşturmaktadır"(Çaycı, 1992: 650).Öte yandan "Batı uygarlığı terimini kullandığı zaman Atatürk "Batı"yı basit bir coğrafya terimi olarak görmemiştir. Onun uygarlık dediği, çoğu zaman da "muasır medeniyet diye nitelendirdiği, binlerce yıl süren gelişmeler sonunda insan aklının, bilim ve teknolojisinin katkısı ile ortaya çıkan, bütün insanlığın eseri ve malı olan uygarlıktır.

Mustafa Kemal Atatürk için çağdaş Türkiye'ye ulaşmada üç önemli aşamanın geçilmesi gerekiyordu. Öncelikle işgal altındaki Anadolu'nun işgalden kurtarılıp, emperyalist güçlerin ülkeden kovulması, ikinci olarak Türk toplumunu bu duruma düşüren Osmanlı devleti ve kurumlarının tasfiyesi, son olarak da bu kurumların yerine çağdaş devlet ve kurumlarının tesisi. O ilk hedefini gerçekleştirdikten sonra, asıl ve en önemli hedefini gerçekleştirmek üzere harekete geçti. Belki de en zor olanı buydu. Zira bu hedefinde o bir çok engellerle karşılaşacaktır. Ancak her şeye rağmen O modern Türkiye'yi kurmanın temel dinamiğinin "batılılaşma" olduğuna inanmıştı. Fransız yazar Maurice Pernot'ya verdiği demecinde bu hususu şöyle dile getirmişti:"*Memleketimizi asrileştirmek istiyoruz. Bütün mesaimiz Türkiye'de asrî, binaenaleyh garbî bir hükümet vücuda getirmektir.*"⁶ Ayrıca Osmanlı devletinin gerilemesinin sebepleri arasında bilhassa batı ile ilişkilerin kesilmiş olmasını da önemle vurgular: "*Memleketler muhtelifdir, fakat medeniyet birdir ve bir milletin terakkisi için de bu yegane medeniyete iştirak etmesi lazımdır. Osmanlı imparatorluğu'nun sükutu, garba karşı elde ettiği muzafferiyetlerden çok mağruru olarak, kendisini Avrupa milletlerine bağlayan rabitaları kestiği gün başlamıştır. Bu bir hata idi bunu tekrar etmeyeceğiz...Türklerin asırlardan beri takibettiği hareket, devamlı bir istikameti muhafaza etti. Biz daima şarktan garba doğru yürüdüük.*"⁷

⁵ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri III, (1917-1937) Ankara 1961, s.68

⁶ Aynı yer

⁷ Aynı yer.

Şu husus da önemle vurgulanmalıdır ki Atatürk'ün gerçekleştirdiği çağdaşlaşma atılımı, bir batı taklitçiliği ve Avrupa'ya benzeme özentisi değildir. Onun bir yabancı gazetecinin "*Garplıların nelerini milletiniz için almak istersiniz?*" sorusuna verdiği cevap buna güzel bir örnektir: "*Biz garp medeniyetini bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz. Onda iyi olarak gördüklerimizi kendi bünyemize uygun bulduğumuz için, dünya medeniyet seviyesi içinde benimsiyoruz*" (Afetinan, 1984: 183)

Atatürk tarafından 1935 yılında Türk Tarih Kurumu başkanlığına getirilen Hasan Cemil Çambel, Batılılaşma strateji ile ilgili olarak "*Biz garplılığı ve garp kültürünü hap gibi yutmak istemiyoruz*" dedikten sonra parolanın garplılaşmak olduğunu fakat bunun anlamının Türklüğü ruhumuzdan söküp atarak, garplılıkta erimek, şahsiyetimizi, benliğimizi kaybetmek olmadığını, aksine garplılar ne yaptılarsa aynıyle onu yapmak, nasıl yaptılarsa öyle yapmak, taklitçi olmamak, yaratıcı olmak, kendimiz olmak istediğimizi vurgulayarak bu konudaki düşüncelerini şöyle özetler: "*Garplılaşmak demek, içimizdeki o her şeyi kötürüm eden "menfi köhne Şark'ı" öldürmek ve Ortaçağa has dünya görüşünü, ve o ortaçağa has hayat sistemini yıkmak, ilimde ve sanatta bütün eski ve yeni prejüjelerden, düne ve bugüne ait her türlü fikir ve ruh esirliğinden kurtulmak, tabiatı, hayatın, ilimlerin ve sanatların kafaları ve vicdanları ihtilale veren mukaddes ateşini tutuşturmak demektir*" (Çambel, 1987: 30).

Batılılaşmanın bir başka yönü de medeniyet-kültür tartışmalarıdır. Bu konuda Atatürk, fikirlerimin babası dediği Ziya Gökalp'ın "*Hars ve medeniyet*" ayrımına karşı Batı'yı topyekun kabul etmekten yana olmuştur. Nitekim gerçekleştirilen devrimler bunun en açık göstergesidir. Ancak Atatürk'ün uygarlığı tek olarak görmesi batıya olan hayranlığı ile açıklanamaz. O, evrensel ve insancıl değerlere, ideal ölçülerle gelişmeye hayrandır. O'nun için Çağdaşlaşma, batının yalnızca tekniğinin alınması değildi. Batının fikir ve yaşam biçiminin benimsenmesiydi. Taklit değil bütünleşmekti. Batı uygarlığı sistemine dahil olmak, batı memleketleri ailesinin bir uzvu haline gelmek, batı hayat felsefesini önemli ana çizgileriyle benimsemekti.

Yine batılılaşma konsepti içinde önemi yadsınamayacak "*akılcılık ve "bilimcilik"* ilkelerinin bu strateji içinde ayrı bir yeri ve önemi vardır. Bu iki kavram Atatürk'ün temel hayat felsefesini teşkil eder. Özellikle şu sözleri akılcılığa verdiği önemi belirtir: "*Bizim akıl, mantık, zeka ile hareket etmek şiarımızdır. Bütün hayatımızı dolduran vakalar bu hakikatin delilleridir.*" (Karal, 1946:54) Yine Türk inkılabının başarıya ulaşmasında ilim ve fennin yeri ve önemini de Samsunda öğretmenlere hitaben yaptığı konuşmada şu sözleri ile dile getirmiştir: "*Dünyada her şey için, medeniyet için hayat için, muvaffakiyet için en hakiki mürşit ilimdir, fendir. İlim ve fennin haricinde*

*mürşit aramak gaflettir, cehalettir, dalalettir.*⁸ Onuncu Yıl Nutku'nda da “*millî kültürümüzü muasır medeniyet seviyesinin üstüne çıkaracağız*” dedikten sonra sözlerini şöyle sürdürmüştü. “*Türk milletinin yürümekte olduğu terakki ve medeniyet yolund, elinde ve kafasında tuttuğu meşale, müspet ilimdir*”⁹ Şüphesiz batılılaşma düşüncesinin hayata geçirilmesinde en önemli etkenlerden birisi de laikliktir. Nitekim Atatürk laiklik fikrini Cumhuriyetin bir ilkesi haline getirmiş, bu ilkenin yerleşmesi için de bir çok inkılap gerçekleştirmiştir. “*Devletin resmi dini yoktur, Türk devleti laikdir, devlet idaresinde bütün kanunlar, nizamlar ilmin muasır medeniyete temin ettiği esas ve şekillere, dünya ihtiyaçlarına göre yapılır ve tatbik edilir*” (Afetinan, 1969. 56) diyerek bu konudaki kararlılığını göstermiştir.

Öte yandan Mustafa Kemal Atatürk'ün batılılaşma stratejisinde pozitivist etkiye de değinmek gerekir. Zira Cumhuriyet döneminde 1950'li yılların ortalarına kadar, siyaset öğretilerinden bilim anlayışına ve oradan eğitime kadar, hemen her alandaki uygulamalarda Fransız pozitivistizminin damgasını görmek mümkündür (Özlem, 2002: 460).

Batılılaşma uygulamalarına gelince; Atatürk döneminde Batılılaşma belli başlı dört alanda uygulanmıştır. Cumhuriyetçilik ilkesinin getirdiği olanaklar içinde sosyo-politik alanda Laiklik, sosyo-ekonomik alanda Devletçilik ve Halkçılık, sosyo-kültürel alanda Devrimler batılılaşmanın uygulama araçları olmuştur (Oran, 1988: 139).

Millî Mücadelenin kazanılıp, Lozan antlaşmasının imzalanmasından sonra bu çerçevede Türkiye'yi çağdaşlaştıracak inkılâplara girişilmiş, bunu yaparken Batılılaşma, ülkeyi çağdaş medeniyet seviyesinin üzerine çıkarmak gibi bir “dinamik ideal” haline getirilmiştir. Cumhuriyetin çağdaş ideolojisini topluma yerleştirmek için eskimiş, geçerliliğini yitirmiş kurumlar ortadan kaldırılmış, Batı uygarlığının 17. ve 18. yüzyıllarda sağladığı kazanımlar, genç Türkiye cumhuriyetinde çok kısa bir zaman diliminde soyut fikirlerden eylemlere dönüştürülmüştür.

Devletin ihtiyaç duyduğu kültürel ortamı ve nitelikli insan gücünü yetiştirmek amacıyla başta Saltanatın kaldırılıp Cumhuriyetin ilan edilmesi olmak üzere siyasal alanda, ekonomik alanda, hukukta, (özellikle Türk Medeni Yasasının kabulü), eğitim alanındaki atılımlar, kıyafette yapılan değişiklikler, Tekke ve Türbelerin kapatılması, Şeriye ve Evkaf Yasası, Tevhidi-i Tedrisat Yasası, yeni Türk harflerinin kabulü, hafta tatilinin Cuma'dan Pazar'a alınması, Soyadı Yasası, Ceza ve Ticaret yasalarının kabulü, kadınlara sağlanan haklar, Uluslararası takvime geçilmesi, dildeki gelişmeler hep batılı anlamda gerçekleştirilmiş olan devrim hareketleridir.

⁸ Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri II, (1906-1938) Ankara 1959, s.194

⁹ A.g.e., s.275

Bütün bunların yanında bunlardan daha önemsiz olmayan, Musiki Muallim Mektebinin açılması, kentlerin heykellerle süslenmesi, Etnografya, Topkapı ve İstanbul Resim ve Heykel müzelerinin açılması, Anayasadan dinle ilgili hükümlerin çıkarılması, Dünya edebiyatından tercüme yapılmaması topyekun bir batılılaşma hamlesine girişildiğinin göstergesidir.

Bu bağlamda Mustafa Kemal Atatürk'ün batılılaşma stratejisi üzerine bazı aydınlar da önemli değerlendirmeler yapmışlardır. Peyami Safa bu konuda şu fikirleri ileri sürer. “*Garpcılığa gelince, garp mevhumu, Balkan Harbinde olduğu gibi Kurtuluş Harbi sıralarında da tehlikeli bir macera geçiriyordu. Garp medeniyetiyle, garp emperyalizmini gene birbirine karıştırmaya başlamıştık. Garp emperyalizmine karşı kinimizi garp medeniyetine de çevirdik. Kurtuluş edebiyatımızda bu medeniyet «tek dışı kalmış canavar» halinde de görünür. Fakat bu garp kini Lozan sulhu yapıldı da Avrupa devletleriyle normal münasebete girdiğimiz günden sonra kaybolmuştu. Osmanlı Türkçülüğünü de, Osmanlı Garpcılığını da kangren olmuş taraflarını kesip atmak şartıyla yaşatmak kabil değildi. Bu kangren olmuş taraf, her ikisinin de Osmanlılık sıfatıdır. Atatürk bu büyük ameliyatı yaptı.... Böyle bir milletin siyasi istiklalini Avrupa devletlerine kabul ettirdikten sonra içeride yapılacak tek ve büyük bir iş vardı: Garp metodunu, yeni çağ Avrupası'nın tekniğini yıkılmış bir imparatorluğun, zaruri kıldığı endişelerden hiçbirisiyle sakatlamadan, şeriat ve saltanat korkusundan temizlenmiş bir bütünlükle, yekpare ve tastamam bir inkılap hareketi halinde memlekete sokmak” (Safa, 1996:53-54).*

Tarik Zafer Tunaya ise “Niçin Batı” diye sorarak Atatürkçülüğün batı uygarlığını benimsemesinin nedenlerini şöyle açıklar: “*Hiç bir uygarlık, tek bir dinin, bir milletin eseri değildir. Medeniyet, milletlerarası bir çabanın ürünüdür. Bir ülkenin sınırlarını taşar. İnsanlığın ortak malı olmalıdır. Batı uygarlığı hakim uygarlıktır, tek medeniyettir...En kuvvetli olduğuna ve önüne geçilemeyeceğine göre ona katılmak zorunluluktur. Bir varoluş bir kalkınma davasıdır. Doğu'dan Batı'ya yöneliş tarihsel bir kanundur. Şu halde, Türk Devriminin kesin kararı, batı ailesi arasına girilecektir. ...Sorun, yirminci yüzyıl gibi bir teknoloji çağında, Türk insanını da batılı insan ve vatandaş gibi, onurunu ve benliğini, özgürlük ortamı içinde geliştirme olanağı veren bir düzene ulaştırmaktır...Türkler batı uygarlık ailesi içine girebilirler...Uygarlık Türklere yabancı değildir...Sonuç:Batı uygarlığına giriş bir yaşama ilkesidir” (Tunaya, 1981: 110-111)*

Bernard Lewis ise Türk devrimini ifade etmek için en sık kullanılan iki deyimden birinin “Milliyetçilik”, diğerinin de “Batıcılık” olduğunu ifade ettikten sonra şu değerlendirmeyi yapar: “*Türklerin devrimlerinde giriştikleri esas değişiklik, batılılaşma idi. Türk halkının 1000 yıl önce Çin'den vazgeçip İslamlaşma döndükleri zaman başlamış olan Batıya doğru yürüyüşünde diğer*

bir adım. Şimdi İslamî miraslarının tamamından değilse de büyük bir kısımdan vazgeçerek Avrupa'ya dönmüşler ve devlet yönetimi, toplum ve kültürde Avrupa hayat yolunu benimsemek ve uygulamak için sürekli ve kararlı çaba göstermişlerdir. Bu çabada başarı derecesi konusunda kanılar farklıdır; bununla beraber, Türkiye'nin kamu hayatının geniş ve önemli alanlarında, batılılaştırıcı devrimin tamamlanmış ve geri döndürülemez olduğundan şüphe edilemez.”(Lewis, 1984. 479)

Baskın Oran ise “Atatürk Milliyetçiliği” adlı kitabında Atatürk’de Batılılaşmanın bir değerlendirmesini yaparak Atatürk batılılaşmasının Osmanlı batılılaşmasından bir takım farklar gösterdiğini ileri sürer: “*Bu farklar iki noktada toplanabilir. Birincisi, Atatürk’te Batı’yı alışı Osmanlı’nın tersine eklektik ve bölük-pörçük değil, sistematik ve bütüncüdür. Yani Batı’nın çeşitli yönleri iyidir-kötüdür ya da uygundur-değildir ayırımına tabi tutulmamış, Batı bir sistem olarak, bir bütün olarak alınmaya çalışılmıştır...İkinci olarak batılılaşmayı bir araç olarak kabul eden Osmanlı’nın tersine, Atatürk Batı’yı bir amaç olarak almıştır...Atatürk milliyetçiliğinde Batı kavramı çok olumlu bir kavramla, çağdaş uygarlıkla özdeşir. Ona karşı durmak diye bir şey yoktur; onun gibi olmak vardır” (Oran 1998: 211-212).*

Şerif Mardin Atatürk reformlarında bulunan ve reform sürecine başlangıç sayılan dört “sosyal veri”den bahseder:

“1. Kişilerin otoritesi üstüne kurulu bir onur anlayışından kurallar ve yasalar üstüne kurulu bir onur anlayışına geçiş

2. Evren düzenini anlamada, din’den “pozitif bilim” anlayışına geçiş

3. “Avam-havas” ayrılıkları üstüne kurulmuş bir topluluktan “halkçı” bir topluluğa geçiş

4. Bir “ümmet” topluluğundan bir “ulusal devlet”e geçiş.

Bunlar Atatürk reformlarını getirdiği, birçok noktalarda bir biriyle kesişen bazı temel öğelere dayanan çağdaş Türk toplumunun karakterini ortaya çıkarmaya yarayacak, değişkenlerin bir “rölöve”si sayılabilir“ (Mardin, 1986: 24).

Bu görüşlerde ortaya konan ortak nokta; batılılaşmanın gerekliliği, batı felsefesinin, düşüncesinin, hayat görüşünün tekniğinin kısaca batının kültürünün ve medeniyetinin ayırım gözetilmeden kabulünün gerektiğidir ki bunu da Mustafa Kemal Atatürk gerçekleştirmiştir.

Sonuç

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan sonra Batılılaşma reformlarını güçlü bir kararlılık ve iradeyle uygulamaya koymuş, Türk milletini çağdaş bir toplum yapmaya, Türkiye'yi batının bir parçası olarak, medeni milletler ailesine katmaya azmetmişti. Bunu yaparken de çağdaş değerler ve batı medeniyetinin temelleri olarak akli, bilimi ve laik düşüncüyü esas aldı. Bunun sonucu olarak bugün Türkiye, modern, çağdaş ve bölge ülkeleri ile mukayese edilemeyecek bir kalkınmışlık düzeyine sahip olmuştur.

Batılılaşma stratejisinin bir başka yönü ise tamamen özgür iradeyle, bir dış etkiye, baskıya maruz kalmadan batılı devletlerin telkin ve zorlamaları olmadan yapılmış olmasıdır. Zira Ondokuzuncu yüzyılda gerçekleştirilen reformlar ve batılılaşma çabaları, Avrupa kaynaklı uygulama ve yöntemleri, Avrupa devletlerinin ısrarıyla değilse bile, teşvikiyle ve Avrupalı uzman ve danışmanların yardımıyla, Müslüman bir ülkeye zorla kabul ettirilmesi idi.(Lewis, 1984:127) Bu yönüyle Cumhuriyet dönemi batılılaşma hareketleri ayrı bir önemi haizdir.

Öte yandan Atatürk, yapılanları yeterli görmeyerek Türk milletine yeni ve sürekli bir hedef de göstermiştir: *“Milletimizin hedefi, milletimizin ideali bütün dünyada tam anlamı ile medeni bir sosyal toplum olmaktır. Bilirsiniz ki dünyada her kavmin varlığı kıymeti, hürriyet ve bağımsızlık hakkı, sahip olduğu ve yapacağı medeni eserlerle uyumludur. Medeni eser meydana getirmek kabiliyetinden yoksun olan kavimler, hürriyet ve bağımsızlıklarından ayrı tutulmaya mahkumdurlar. İnsanlık tarihi baştan başa bu dediğimi doğrulamaktadır. Medeniyet yolunda yürümek ve başarılı olmak, hayatın şartıdır. Bu yol üzerinde duraksayanlar veyahut bu yol üzerinde ileri değil geriye bakmak cahilliği ve tedbirsizliğinde bulunanlar, medeniyetin coşkun seli altında boğulmaya mahkumdurlar. Medeniyet yolunda başarı yenileşmeye bağlıdır. Sosyal hayatta, ekonomik hayatta, ilim ve fen sahasında başarılı olmak için tek gelişme ve ilerleme yolu budur. Hayat ve geçime egemen olan kuralların zaman ile değişme, gelişme ve yenilenmesi zorunludur. Medeniyetin buluşlarının, tekniğin harikalarının, dünyayı değişiklikten değişikliğe uğrattığı bir devirde, asırlık köhne zihniyetlerle, geçmişe bağlılıkla varlığın korunması mümkün değildir.”*¹⁰

Türkiye'nin Batılılaşmasının kökleri yüzyıllarca gerilere gider ancak bu eğilimin günümüzdeki gücü büyük ölçüde Mustafa Kemal'in etkisini yansıtır. Atatürk'ün ideolojik sistemi ve reformları Türk toplumunun dönüşümüne yalnızca katkıda bulunmakla kalmamış, fakat aynı zamanda Türkiye'nin batılı ülkeler ailesinin bir üyesi olarak onun yeni bir görünüm

¹⁰ Atatürkçülük,, I.Kitap, İstanbul 1988,s.351

kazanmasına yardımcı olmuştur. Bu görünüm, Türkiye'nin dünyada çizdiği yönün hedef alınmasında bir esin kaynağı olmuştur(Kushner, 1999: 312-313).

Büyük adamlar kendi çağlarının koşulları içinde yoğrulmuşlardır. Atatürk'ün özelliği, bazen kesintiye uğramış bazen gerçekliğini bir ölçüde yitirmiş, bazen uygulamaya geçirilmesi olağanüstü cesaret ve salt cesaret isteyen, birbirinden ayrı yönlere dönük güçleri bir noktada toplamış ve Cumhuriyet'in "ideal"inin ana kökleri olarak yaşatabilmiş olmasıdır. (Mardin, 1986: 47)

Atatürk'ün batılılaşma hareketi yurt içinde çok somut kazanımlar sağlarken uluslararası ilişkilerde de önemli gelişmelere sebep olmuştur. Bu strateji sayesinde 1930'lu yıllardan itibaren Batılı devletlerle normal siyasal ilişkilerin kurulması sağlanmış, daha sonraki siyasi ve askeri işbirliğinin temelleri de bu sayede atılmıştır.

Özetle "Modern Türkiye" bugün geldiği noktaya Atatürk'ün, akli, bilimi, özgür düşünceyi esas alan çoğulcu, demokratik, laik "batılılaşma stratejisi" sayesinde ulaşmıştır.

KAYNAKLAR

- Afetinan, (1984), Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- Afetinan, (1969), Medeni Bilgiler ve M.Kemal Atatürk'ün El Yazıları, Ankara
- Akşin, Sina(2001), Ana Çizgileriyle Türkiye'nin Yakın Tarihi 1789-1980, Ankara
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri(1959), c.II, Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları, Ankara
- Berkes, Niyazi (1978), Türkiye'de Çağdaşlaşma, Doğu-Batı Yayınları, İstanbul
- Çambel, Hasan Cemil(1987), Makaleler, Hatıralar, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara
- Çaycı, Abdurrahman. (1992), "Atatürk ve Çağdaşlaşma" Atatürkçü Düşünce, Ankara s.641-658
- Eroğlu, Hamza. (1982), Türk İnkılap Tarihi, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul
- Gazimihal, Nurettin Şazi.(1998), "Batı Uygarlığı ve Biz",Cumhuriyet Dönemi Düşünce Yazıları Seçkisi, (haz:Konur Ertop), Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, s.96-10

- Kushner,David, (1999) “Atatürk’ün Mirası:Çağdaş Türkiye’de Batıcılık” içinde
Jakop M.Landou, Atatürk ve Türkiye’nin Modernleşmesi, İstanbul, s.299-313
- Karal,Enver Ziya.-A.Afetinan(1946), Atatürk’ün Siyaset Üzerine Düşünceleri,
Atatürk Hakkında Konferanslar, Ankara
- Lewis, Bernard.(1984)Modern Türkiye’nin Doğuşu,(çev:Metin Kıratlı), Ankara
- Mardin ,Şerif.(1998) “Yenileşme Dinamiğinin Temelleri ve Atatürk”, Çağdaş
Düşüncenin Işığında Atatürk, İstanbul, s.21-47
- Oran,Baskın.(1988) Atatürk Milliyetçiliği, Dost Kitabevi Yayınları Ankara
- Özlem, Doğan (2002) “Türkiye’de Pozitivizm ve Siyaset” Modern Türkiye’de
Siyasi Düşünce ,Modernleşme ve Batıcılık, c.3, İletişim Yayınları, İstanbul,
s.452-464
- Tunaya,Tarık Zafer.(1981) Devrim Hareketleri İçinde Atatürk ve Atatürkçülük,
Ankara
- Safa, Peyami. (1996), Türk İnkılabına Bakışlar, Ankara

